

УДК 374.134:792.8

ДО ПРОБЛЕМИ БАЛЕТМЕЙСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХОРЕОГРАФІЇ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Пархоменко О. М.

У статті висвітлюється зміст балетмейстерської підготовки майбутніх учителів хореографії у системі вищої освіти. Наголошено на необхідності комплексного підходу до визначення системи культурологічних, мистецтвознавчих, психолого-педагогічних знань і вмінь на рівні сучасних вимог.

Балетмейстерська підготовка має комплексну структуру, будується на основі взаємодії різних видів хореографічної діяльності.

Вагоме місце у процесі становлення особистості майбутнього вчителя хореографії посідає формування його балетмейстерських умінь, що суттєво позначаються на готовності до професійної діяльності.

Балетмейстерська діяльність є одним із найскладніших аспектів професійної роботи хореографа, який вимагає від нього образного мислення, творчої уяви, комунікативних та організаторських здібностей, виконавських, педагогічних і репетиційно-постановочних навичок.

Для створення хореографічної композиції балетмейстер повинен знати лексичні модулі різних жанрів і напрямків хореографічного мистецтва; володіти на високому професійному рівні виконавськими та педагогічними навичками; мати комунікативно-організаторські здібності; досконало володіти балетмейстерськими прийомами.

Оригінальні хореографічні композиції, захопленість мистецтвом танцю, одержимість хореографічною творчістю пробуджують та надихають майбутніх учителів хореографії на глибоке вивчення складових хореографічного твору, спонукають до свободи пошуку, нових ідей у створенні хореографічних образів.

Кожний балетмейстер у процесі своєї постановочної діяльності відкриває власне бачення теорії і практики танцю, а його методи роботи зі створення хореографічних образів залишаються взірцем для наслідування.

Ключові слова: балетмейстерська підготовка, учитель хореографії, хореографічна освіта, балетмейстерські вміння, балетмейстерська діяльність.

В статье освещается содержание балетмейстерской подготовки будущих учителей хореографии в системе высшего образования. Отмечена необходимость комплексного подхода к определению системы культурологических, искусствоведческих, психолого-педагогических знаний и умений на уровне современных требований.

Ключевые слова: балетмейстерская подготовка, учитель хореографии, хореографическое образование, балетмейстерские умения, балетмейстерская деятельность.

The article covers the content of balletmaster training of future choreography teachers in the system of higher education. The necessity of an integrated approach to the definition of the system of cultural, artistic, psychological and pedagogical knowledge and skills at the level of modern requirements is emphasized.

The balletmaster training has a complex structure, based on the interaction of different types of choreographic activities.

A significant place in the process of formation of the personality of the future teacher of choreography is the development of his choreography skills, which significantly affect the readiness for professional activity.

The balletmaster's work is one of the most complex aspects of the professional work of the choreographer, which requires his imaginative thinking, creative imagination, communicative and organizational skills, performing, teaching, rehearsing and staging skills.

To create a choreographic composition, the choreographer must know the lexical

modules of different genres and directions of choreographic art; have a high professional level of performance and pedagogical skills; have communicative and organizational skills; to master the choreographic tricks perfectly.

The original choreographic compositions, the enthusiasm of art dance, the obsession with choreographic creativity awaken and inspire future choreography teachers to study the components of the choreographic work deeply, induce freedom of search, new ideas in creating choreographic images.

Each choreographer in his productive activity has his own vision of the theory and practice of dance, and his methods of work at the creation of choreographic images become a role model.

Key words: choreography training, choreography teacher, choreographic education, choreography skills, choreography.

Постановка проблеми. Вища мистецька освіта в Україні покликана забезпечувати підготовку фахівця, здатного до самовдосконалення, який володіє вміннями мислити самостійно і критично, орієнтованого на особистісний та професійний саморозвиток. Завдання, поставлені перед сучасною хореографічною освітою дітей, вимагають відповідних змін і в професійній підготовці педагога-хореографа.

Необхідність орієнтації педагогічного процесу на індивідуальність учня, узгодження його особистісного досвіду зі змістом освіти вимагають переосмислення мети, завдань і методів фахової підготовки майбутніх педагогів-хореографів, здатних до творчої самореалізації у процесі професійної діяльності, втілення у практику як традиційних, так і інноваційних форм і методів навчання.

У процесі становлення особистості майбутнього вчителя хореографії вагоме місце посідає формування балетмейстерських умінь, які, будучи важливими структурними компонентами хореографічної освіти, суттєво позначаються на готовності випускників до професійної діяльності в якості хореографа-балетмейстера танцювальних колективів.

Балетмейстерська підготовка має комплексну структуру, будується на основі взаємодії різних видів хореографічної діяльності за умов глибокого й ефективного поєднання інформаційної та творчої функцій навчання.

Проблема балетмейстерської підготовки майбутніх педагогів-хореографів привертала і продовжує привертати увагу багатьох учених і практиків хореографічного мистецтва (Р. В. Захаров, А. М. Кривохижа, В. Т. Шевченко, О. С. Голдріч, Б. М. Колногузенко, С. Г. Забрєдовський та ін.). У їхніх працях розглянуто питання організації і змісту хореографічної освіти, розвитку творчих якостей майбутніх фахівців у системі професійної підготовки, методики роботи з різновіковими хореографічними колективами.

Водночас багато питань теорії і методики професійної освіти майбутніх учителів хореографії залишилися поза увагою дослідників. Зокрема, недостатньо розглянуто проблеми балетмейстерської підготовки у системі вищої мистецької освіти.

Це й визначило **завдання даної статті** – розкрити особливості розвитку балетмейстерської підготовки майбутнього вчителя хореографії в системі вищої мистецької освіти.

Виклад матеріалу. Балетмейстер – одна із прекрасних творчих професій. Вона вимагає від людини, яка обрала її, дуже багато: знань, працьовитості, вміння спілкуватися з людьми, а також, без сумніву, таланту. Балетмейстер не тільки створює хореографічний твір, рисунок танцю, але й, користуючись усіма засобами хореографічного мистецтва, прагне втілити свою думку і почуття в сценічних образах. Він є ідейно-творчим керівником колективу, автором хореографічного твору.

Які здібності повинен мати балетмейстер і якими знаннями, вміннями та навичками повинен оволодіти? Зрозуміло, що головне – обдарованість. Як будь-який митець, балетмейстер повинен бути високоосвіченою людиною, яка не тільки володіє професійними секретами хореографічного мистецтва, але й розуміється в суміжних видах мистецтва – драматургії, музиці, образотворчому мистецтві, літературі [3, с. 7].

Відомий балетмейстер К. Я. Голейзовський так говорив про свою самоосвіту: "Займався всім, до чого мене тягнуло. Займався суворо за наміченим планом. Сюди входили: загальна історія мистецтва, хореографія, живопис, скульптура та прикладне мистецтво. Багато років я займався музикою – рояль і скрипка розвинули у мене слух та ритм. Не чужа мені була філософія і психологія. Але навіть усіх цих знань дуже мало для сучасного балетмейстера" [4, с. 10].

Теоретично осмислити особливості творчості балетмейстера, виявити і проаналізувати закономірності співвідношення хореографії з іншими видами мистецтва одним із перших в історії танцю спробував Жан Жорж Новер у "Листах про танець..." – праці, що зберігає своє значення і в наші дні. "Балетмейстер повинен знати природу – як її красу, так і її недосконалість. Це знання завжди допоможе йому визначити, що саме слід в ній вибирати", – писав Новер [5].

Слідом за Новером одним із найбільших педагогів і балетмейстерів, які залишили нам свої теоретичні праці з хореографічного мистецтва, був Карло Блазіс, значення діяльності якого як педагога і теоретика особливо велике. Він вніс вагомий внесок у розвиток системи класичного танцю, написавши такі дослідження, як "Елементарний підручник з теорії і практики танцю" (1820), "Код Терпсихори" (1828), "Повний підручник танцю" (1830) [6, с. 117].

"Успіх будь-якого хореографічного твору, до найменшого сольного народного танку, залежить насамперед від балетмейстера, спроможного виявити і надихнути талант майстра", – наголошував видатний хореограф-новатор П. П. Вірський. Патріарх народно-сценічної хореографії І. О. Мойсеєв у своїх спогадах говорив: "Балетмейстер – це режисер, що мислить хореографічними образами" [3, с. 4–5].

Кожний талановитий балетмейстер у процесі своєї праці відкривав світові власне бачення теорії і практики танцю, їх пошуки виявляли специфіку, закономірності, методи роботи зі створення хореографічних образів, а поради класиків хореографічного мистецтва й нині залишаються взірцем для наслідування.

Теоретично обґрунтовуючи і фіксуєючи практичний досвід, ці видатні особистості, митці хореографічного мистецтва, дали можливість наступним поколінням навчатися законів творення танцю. Серед них насамперед слід назвати Жана Жоржа Новера, В. М. Верховинця (Костів), М. М. Фокіна, Ф. В. Лопухова, В. К. Авраменка, П. А. Гусєва, П. П. Вірського, Р. В. Захарова, І. О. Мойсеєва та інших [2, с. 5]. Їхні оригінальні хореографічні композиції, захопленість мистецтвом танцю, одержимість хореографічною творчістю пробуджують у послідовників мистецьке й громадянське покликання, надихають їх на глибоке вивчення складових хореографічного твору, спонукають до свободи пошуку, використання імпровізації як джерела нових ідей у створенні хореографічних образів, відмову від стереотипів.

Сучасні умови професійної діяльності вчителя хореографії вимагають від нього культурологічних, мистецтвознавчих, психолого-педагогічних, менеджерських знань поряд зі спеціальними вміннями та навичками у виконавській, балетмейстерській та педагогічній сфері.

Професійна підготовка керівників хореографічних колективів, діяльність яких синтезує в собі всі аспекти хореографічної професії, здійснюється на факультетах культури і мистецтв вищих навчальних закладів шляхом комплексного вивчення фахових дисциплін та предметів загальноосвітнього блоку з урахуванням специфіки соціокультурної діяльності, в межах якої належить працювати майбутньому вчителю хореографії.

Основними серед профільних дисциплін є: "Теорія і методика класичного танцю", "Теорія і методика народно-сценічного танцю", "Теорія та методика українського народно-сценічного танцю", "Теорія і методика історико-побутового танцю", "Історія хореографічного мистецтва", "Мистецтво балетмейстера", "Підготовка концертних номерів", "Методика роботи з дитячим хореографічним колективом", "Хореографічний ансамбль".

Балетмейстерська діяльність є одним із найскладніших аспектів професійної роботи хореографа, який вимагає від нього образного мислення, творчої уяви, комунікативних та організаторських здібностей, виконавських, педагогічних і репетиційно-постановочних навичок. Необхідно зазначити, що домінуюче значення в

роботі керівника танцювального колективу має постановочна і репетиторська діяльність.

Постановочна робота – індивідуально неповторний процес створення хореографічного твору, що має певні закономірності і здійснюваний поетапно у такий спосіб:

- період первинних художніх накопичень (добір музично-хореографічного матеріалу);
- стадія переробки накопиченого лексичного матеріалу;
- формування ідеї і задуму майбутнього хореографічного твору;
- етап побудови драматургічної лінії хореографічного твору;
- робота з музичним матеріалом, створення пластичного мотиву композиції;
- розробка композиційного плану;
- репетиційно-постановочна робота з виконавцями тощо.

Індивідуально неповторне проходження балетмейстером означених етапів, зумовлене індивідуальним балетмейстерським стилем, визначає розмаїття і багатогранність хореографічних творів. Для створення хореографічної композиції балетмейстер повинен знати лексичні модулі різних жанрів і напрямків хореографічного мистецтва; володіти на високому професійному рівні виконавськими та педагогічними навичками (практичний показ і пояснення є домінуючими методами в постановочній роботі хореографа); мати комунікативно-організаторські здібності; досконало володіти балетмейстерськими прийомами [1, с. 7].

Підготовка студента-хореографа до балетмейстерської діяльності, яка виступає основою роботи керівника хореографічного колективу, реалізується в межах дисципліни "Мистецтво балетмейстера" і її творчої практики, що здійснюється на базі аматорських та професійних хореографічних колективів, у процесі якої виявляються здібності і схильності студентів до педагогічного аспекту фахової хореографічної діяльності.

Необхідно відзначити, що діяльність керівника танцювального колективу характеризується багатоаспектністю і визначає низку виконуваних ним функцій:

- 1) організаційно-управлінська (педагог-хореограф виступає організатором колективу і керує його функціонуванням);
- 2) балетмейстерська (керівник колективу є головним його балетмейстером-постановником, за винятком колективів, у яких працюють запрошені балетмейстери);
- 3) репетиторська (керівник хореографічного ансамблю здійснює репетиційний процес, виконуючи функції головного освітянина – репетитора);
- 4) навчально-виховна (навчання виконавської майстерності і духовно-естетичне виховання учнів є фундаментальним у роботі педагога-хореографа);
- 5) розвивальна (формування всебічно розвинених особистостей в ансамблі здійснюється шляхом рівноцінного фізичного, емоційного, естетичного, інтелектуального, креативного розвитку виконавців).

Висновки. Отже, комплексна професійна балетмейстерська підготовка майбутніх вчителів хореографії, пріоритетною метою якої є становлення висококваліфікованого фахівця у галузі хореографічного мистецтва, що володіє спеціальними хореографічними, культурологічними, психолого-педагогічними, мистецтвознавчими і менеджерськими знаннями, готового до новаторства і творчості, має здійснюватися відповідно до означених функцій. Створення умов для подальшого засвоєння та удосконалення ними технічної та виконавської майстерності, розвитку загальнопедагогічних і професійно-практичних здібностей, без яких неможлива майбутня викладацька діяльність педагога-хореографа в системі хореографічної освіти, сприяє підготовці майбутніх фахівців на рівні сучасних вимог.

Література

1. Благова Т. О. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів-хореографів у системі педагогічної освіти / Т. О. Благова. – Полтава : ПДПУ, 2008. – 16 с.
2. Зубатов С. Л. Методика викладання хореографічних дисциплін : навч. посіб. / С. Л. Зубатов. – К. : КНУКіМ, 2008. – 88 с.
3. Камінна Л. І. Особистість балетмейстера – автора хореографічних творів / Л. І. Камінна. – К. : КНУКіМ, 2006. – 18 с.

4. Лопухов Ф. В. Шестьдесят лет в балете / Ф. В. Лопухов. – М. : Искусство, 1966. – 368 с.
5. Новерр Ж. Ж. Письма о танце и балетах / Ж. Ж. Новерр. – Л.–М. : Искусство, 1965. – 376 с.
6. Шевченко В. Т. Мистецтво балетмейстера в народно-сценічній хореографії / В. Т. Шевченко. – К. : ДАККІМ, 2006. – 184 с.